

Milan Špehar – Tomislav Sikavica

**ŽUPA I MOLITVENA ZAJEDNICA.
ŽUPA I KARIZMATSKI POKRETI – ODNOSI,
SURADNJA I RAZILAŽENJA**

Prof. dr. sc. Milan Špehar
KBF – Zagreb, Teologija u Rijeci
Tomislav Sikavica, mag. theol
KBF – Zagreb, Teologija u Rijeci

Pregledni članak

UDK: 262.2[49+255+267+269.3+348.3]: [231.3
+234.15]282(049.2)

Primljeno: 16. listopada 2014.

Župa ima svoju teološko-pravnu utemeljenost i stoga je, ma kakva ona bila, nikakva druga zajednica ne smije zamijeniti. Ali svaka je laička zajednica i zauzetost i te kako dobrodošla u župi da ova ne bude okoštana. Postoji i postojat će još dugo (ili uvijek?) određena diskrepancija i napetost između župe i karizmatških zajednica. Prva i temeljna karizmatška zajednica ipak je župa. Od Drugog vatikanskog koncila župa se više ne shvaća kao „servis“ nego kao živa zajednica u čijemu životu svi jednako trebaju sudjelovati i davati pečat tome životu. Posebna briga pripada obiteljima. One ne smiju biti izuzete izvan župne obitelji, a po sebi trebaju služiti župi kao „uzorak“ za življenje župe kao obitelji. Tu bi doprinos raznih karizmatških pokreta mogao najviše pružiti. Također se ne smije zanemariti da *je*, u biti, svaka molitvena zajednica u župi (a svaka je župa može i treba imati) u pravom smislu riječi karizmatška zajednica.

Ključne riječi: karizma, karizmatška zajednica, župa, molitvena zajednica, obitelj.

* * *

Uvod

Temeljno je pitanje današnjega pastorala prenošenje vjere u bitno promijenjenim okolnostima. Dosadašnji osnovni ustroj prije-

nosa kršćanske vjere, župa i obitelj, u duboku su prijeporu i postaju gotovo rubne.

Pastoralni problem koji ima za cilj »spasenje čovjeka«, u današnje je vrijeme najizraženiji kao duhovni problem. Može li i koliko duhovnost župne zajednice i ponuda Crkve pomoći obiteljima u njihovoj ulozi prenošenja vjere? Iako bi možda trebala biti na prvome mjestu, duhovnost je često sporedna stvar. Naime, u podosta župa susrećemo se s radom i poslovanjem na razini nekog servisnog ili matičnog ureda, uz okupljanje manjeg broja vjernika na nedjeljnim svetim misama. Iako je župnicima ili župnim suradnicima baš to prilika za susret uz koji duhovni poticaj i poziv na svjesnost da smo kršćani, često ni ne spominjemo što znači naš credo, tj. poznajemo li svoju ispovijest vjere.

Drugi vatikanski koncil opredijelio se za »aggiornamento« Crkve, što je i kod hrvatskih katolika izazvalo početno oduševljenje. Naravno, razlog oduševljenju nisu bila samo koncilska zbivanja nego i teološki iskoraci, među njima na poseban način i produhovljenost župne zajednice – traženje nadahnuća za svakodnevni život u našim obiteljima. Koncilska misao o braku i obitelji nije bila posve nova i drukčija od pretkoncilske, ali je oduševljavala budući da je braku i obitelji priznala do tada nepriznato dostojanstvo i vrijednost.

Kada i ako vjernici dođu do susreta s nekim dotad nepoznatim načinima prakticiranja svoje vjere, kod tradicionalnih vjernika, kakvih je u našoj domovini većina, dolazi do neke vrste nelagode i sumnje. Npr. postoji pojava koja je imala velik utjecaj prošlih godina, posebno pod utjecajem skupina koje se nazivaju "karizmatici", koji govore o nekim do prije desetak godina nepoznatim pojmovima kao „počivanje u Duhu“ ili „padanje u Duhu“.

Jesu li to rubne stvari ili poticaj Duha u 21. stoljeću? Treba li o tome šutjeti i ostaviti pastoral na župi onakvim kakav jest, jer već imamo tradicionalni ili klasični model župe, ili treba promicati zajedništvo u kojemu neće biti potrebe za eksperimentima na vjerskom području? Konzervativizam ili egzibicionizam? Potreba ozdravljanja kao uvjeta za vjeru ili je dovoljna samo vjera po kojoj već imamo

spasenje? To su pitanja na koja bismo željeli staviti naglasak u ovoj članku.

1. Teološko shvaćanje župe

Postojeća duhovnost koja se susreće u župnom pastoralu često nije dovoljna današnjim vjernicima koji žele nešto više. Tako susrećemo „vrlo snažnu potrebu ljudi za religioznom i duhovnom dimenzijom, koja se najčešće manifestira u traženjima 'ekspres' duhovnosti ili čak surogatima duhovnoga“.¹ Neki pastoralno-župni modeli kao da pred sobom još uvijek imaju idiličnu seosku sredinu, iako većina današnjeg stanovništva živi u gradovima, a uz to televizija, internet i ostali globalni tokovi dopiru do svakog doma, pa i na selu.²

Možda se nekima župa čini kao istrošen i nepotreban način pastoralnog djelovanja, ali današnja crkvena hijerarhija kao čuvarica trajnih vrijednosti i dalje župu prepoznaje kao temeljnu zajednicu vjernika. Stoga se nameće pitanje kako ispravno odrediti odnos između dviju realnosti u Crkvi: između trajnih oblika crkvenoga života (župa, biskupija) u kojima se odražava kontinuitet i povijesni poredak te pojave novijih crkvenih gibanja i pokreta.

Teritorijalnost župe i „nova“ institucija karizme koja nadilazi samu župnu zajednicu doimlju se kao nepremostive različitosti. „Načelo je teritorijalnosti pravilo u Crkvi, premda ono nije apsolutno. Ali upravo zato što pokreti nisu vezani za teritorijalnu strukturu mjesne Crkve, oni ne pokrivaju samo područja kao što su škole, rad, obitelj itd. nego i župne pastoralne aktivnosti. No, teritorijalna se struktura u Crkvi nametnula nepovratno, skoro na samim počecima, i nemoguće je dovoditi u pitanje njezin legitimitet. No, ipak, nikad se nije nametnula kao isključivo načelo konstitucije Crkve.“³ Unutar fenomena moderne urbanizacije i globalizacije, sve veće pokretljivosti, načelo teritorijalnosti postaje sve manje primjenjivo i praktično.

1 Stipe NIMAC, *Pastoral grada*, Lepuri, 2008., 8.

2 Usp. *Isto*, 9.

3 Usp. Miron SIKIRIĆ, Pokreti, udruge, zajednice – karizmatika 'neredovitost' i crkvena normativnost, u: *Bogoslovska smotra*, 78 (2008.) 2, 297-298.

Drugi je problem shvaćanja župe te odnosa župnika i duhovnih zajednica. Govoreći o tome kako će Crkva u budućnosti izgledati, svojedobno je kardinal Ratzinger ustvrdio da će, unatoč svim promjenama koje se mogu očekivati, „župa i nadalje ostati temeljni oblik zajedničkoga života. Ali ipak mislim da se sadašnje ustrojstvo župa u cijelosti neće moći održati.“⁴

2. Koncilsko i pokoncilsko duhovno gibanje

Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* uvela je novi naglasak u ekleziologiji.⁵ Drugi je vatikanski koncil (1962. – 1965.), prema toj konstituciji, iznio nauk o Crkvi kao zajednici (communio). „Tim su koncilskim naukom o Crkvi bitno prožeti odnosi između različitih članova puka Božjega, između biskupa i pape, mjesne i opće Crkve, zaređenih službenika i vjernika laika. Jedan je od plodova Drugoga vatikanskog koncila otvorenost Crkve prema unutra (ad intra) i prema van (ad extra). Otvorenost prema unutra potiče razvitak svjetovnih udruženja.“⁶

U toj konstituciji Koncil uči i o obitelji: „Bračni drugovi i kršćanski roditelji moraju, slijedeći svoj vlastiti put, s vjernom ljubavlju jedan drugoga kroz cio život podržavati u milosti i svoju djecu, koju su s ljubavlju od Boga primili poučavati u kršćanskom nauku i u evanđeoskim krepostima. Tako svima daju primjer neumorne i plemenite ljubavi, izgrađuju bratstvo ljubavi i postaju svjedoci i suradnici plodnosti Majke Crkve, za znak i udio u ljubavi kojom je Krist ljubio svoju Zaručnicu i za nju se predao.“⁷ Dakle, Crkva govori o sebi, o bračnim drugovima i članovima obitelji kao jednoj osobitoj kategoriji Božjega naroda.

Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* govori o odnosu Crkve i svijeta i time predstavlja najveću

4 Joseph RATZINGER, *Sol zemlje. Kršćanstvo i Katolička crkva na prijelazu stoljeća*, Zagreb, 1997., 264.

5 Usp. DRUGI VTIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 41, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. (dalje LG).

6 Alojzije ČONDIĆ, Pastoral crkvenih pokreta u pastoralu župne zajednice, u: *Bogoslovska smotra*, 78 (2008.) 2, 433-458.

7 LG, br. 41.

novost Koncila jer želi uspostaviti dijalog Crkve sa svijetom; sve to spada u njezin pastoralni „aggiornamento“. Koncil se po prvi put obraća i nevjernicima i pripadnicima drugih vjeroispovijesti.⁸ Želi razmišljati o važnim pitanjima pred kojima se nalazi suvremeni čovjek, primjerice o njegovu dostojanstvu, njegovu osobnom i društvenom životu, njegovim zadaćama koje valja prihvatiti da bi izgradio bolji svijet. Polazište je za taj dijalog Crkve i svijeta sam čovjek, njegovo dostojanstvo i njegov poziv. Koncil smatra da je čovjeka moguće posve razumjeti tek u svjetlu Kristovu. Takav je čovjek središte svega što postoji, on je „put Crkve“. Crkva, naravno, gleda na čovjeka u svjetlu objave i smatra da su u njemu ujedinjeni duh i tijelo te da on nije usamljenik već član ljudskoga društva. Stoga za razumijevanje čovjeka valja imati na pameti njegov odnos prema Kristu, ali isto tako i prema drugim ljudima. Međuljudski odnosi toliko su bogati da zapravo nadilaze moći pojedinca jer je Bog, kao biće ljubavi i odnosa, došao među ljude i ljudima pružio mogućnost da u zakonitosti međuljudskih odnosa prepoznaju i Božji odnos prema nama i naš odnos prema njemu i prema drugim ljudima. U tom bogatstvu međuljudskih odnosa pojavljuju se razna duhovna gibanja u Crkvi, često na zahtjev samih vjernika laika, od kojih se nemali broj njih organizira u razne laičke pokrete, od kojih svaki ima svoju specifičnost.⁹

Drugi vatikanski koncil i karizme u Crkvi

Sam Koncil pojam *charisma* koristi jedanaest puta, a najopsežnije u spomenutoj Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, gdje ih naziva konstitutivnim elementom Crkve, što je novost. LG u broju 4 govori: „Crkvu, koju [Duh Sveti] uvodi u svu istinu (usp. Iv 16,13) i ujedinjuje u zajedništvu i služenju, različitim je hijerarhijskim i karizmatskim darovima oprema i vodi te je resi svojim plodovima (usp. Ef 4,11 – 12; i Kor 12,4; Gal 5,22).“

8 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (21. XI. 1964.), br. 2, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

9 Usp. Nedičko Ante ANČIĆ, Razvitak i teološko mjesto duhovnih pokreta u Crkvi, u: *Bogoslovska smotra*, 78 (2008.) 2, 245-269.

Koncilski tekst razlikuje dvije vrste dara: hijerarhijski i karizmatički. Ipak isključuje proturječnost jednog i drugog dara jer oba su djelo Duha Svetoga. Oni trebaju i zajedno poučavati i voditi Crkvu koja je u sebi „communio“. LG u broju 7 govori o Duhu koji daje različite darove na korist Crkvi, a ističe milost apostola kojoj podvrgava i karizmatike. Karizma se dakle različito shvaća od „milosti apostola“. Karizme su podređene hijerarhiji. Također ističe da je Duh Sveti izvor karizmama i da se njima koristi za izgradnju i posvećenje Crkve. U broju 12 isti dokument dalje govori da sud ispravnosti o autentičnosti pripada onima koji predvode Crkvu i kojima posebno pripada to da Duha ne trnu, ali da sve provjeravaju. Ovdje se karizme sada pobliže pojašnjavaju, posebno uzete kao svi darovi i posebni darovi. Pokreti su prisiljeni napustiti stari teološki obrazac i u svjetlu nove ekzeziologije promišljati ne samo svoje samopoimanje nego, sukladno tome, tražiti odgovarajuće mjesto u Crkvi.

U postkoncilskom vremenu samo se nastavlja profiliranje i jačanje novonastalih zajednica pa one, povrh drugih ondašnjih crkvenih strujanja, predstavljaju glavne čimbenike obnove vjerskog života. Nadahnjivale su se osobito teološkim naukom Dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium* (LG), premda ne treba izgubiti iz vida ni druge za nas važne koncilске dokumente (GS, DH). Tu je cijeli niz novih teoloških ideja, pomaka, naglasaka i drukčijih perspektiva, osobito u nauku o pneumatskoj dimenziji Crkve, o Crkvi kao zajedništvu, o Božjem narodu, o laicima i općem pozivu na svetost te u Dekretu o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* (AA), gdje nove zajednice nalaze uporište za svoje poslanje i djelovanje. Pritom su se jednako važnim pokazala također inovativna promišljanja Crkve kao putujućeg Božjeg naroda, zatim nauk o jedinstvu tijela Kristova i različitosti njegovih udova, o dostojanstvu svakoga pojedinog kršćanina, o važnosti općeg svećeništva svih krštenika itd. Istodobno je Koncil za već postojeće pokrete značio snažan zaokret jer se nakon toga promijenio način teološkog shvaćanja Crkve te cjelokupnog povijesnog i društvenog obzora u kojima su oni nekoć nastali te sebe i svoju zadaću definirali. Neki su od njihovih zahtjeva prihvaćeni i pretočeni u praksu.

Postkonzilski dokumenti o crkvenim pokretima

„Da su na pomolu nevolje s duhovnim zajednicama dalo se naslutiti već u postsinodalnoj pobudnici pape Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* (1975.). Dokument, naime, izričito spominje širenje „bazičnih zajednica“ i iznosi problem njihova odnosa prema pastirima pa u sklopu toga po prvi put navodi neke od važnih uvjeta za uključivanje tih skupina u život mjesnih Crkava (br. 58).¹⁰ „Ivan Pavao II. istančanim je sluhom i odgovornošću Petrova nasljednika u dinamičnom širenju novih zajednica prepoznao začetnike brojnih inicijativa i evangelizacijsku snagu potrebnu Crkvi našega vremena. Stoga je od početka svojega pontifikata, ponajprije doduše u užem krugu studijskih susreta, potaknuo raspravu o pokretima, zauzimao se za dijalog s njima i njihovo međusobno upoznavanje. Plod toga nastojanja bio je prvi susret Pape s predstavnicima najpoznatijih pokreta i instituta godine 1981. u Rimu, nakon čega slijedi drugi kolokvij s pokretima u mjestu Rocca di Papa 1987., treći 1991. u Bratislavi, a umjesto četvrtog sazvan je susret za Duhove u Rimu 1998. godine. Jačanje unutarcrkvenog dijaloga o problematici crkvenih skupina našlo je, dakako, odjeka i u crkvenim dokumentima. U enciklici o Duhu Svetomu *Dominum et vivificantem* (1986.) Ivan Pavao II. tek ih usputno spominje u kontekstu govora o odnosu Duha i molitve (br. 65).¹¹ No ni ondje njegova tvrdnja nije nevažna jer „pokrete i grupe“ promatra u pozitivnom svjetlu kao značajan i osobito utješan fenomen koji se sve više širi i ispunjen je nastojanjem oko obnove duhovnog života. Pokreti su bili u središtu burnih rasprava na različitim teološkim i crkvenim kongresima onoga doba, osobito na Biskupskoj sinodi o laicima u Crkvi 1987., gdje su se nerijetko o njima iznosila suprotstavljena stajališta.“¹²

10 Nedičko Ante ANČIĆ, Razvitak i teološko mjesto duhovnih pokreta u Crkvi, u: *Bogoslovska smotra*, 78 (2008.) 2, 256.

11 U navedenom tekstu autor donosi svoju zabilješku: „Tamo se veli: »I u novije vrijeme sve više raste broj ljudi koji – u različitim pokretima i grupama što se sve više šire – stavljaju molitvu na prvo mjesto te po njoj nastoje oko obnove duhovnog života. Taj je simptom vrlo značajan i osobito utješan. Iz takva iskustva potječe zbiljski doprinos da među vjernicima ponovno oživi molitva te da kroz to sve bolje shvate Duha Svetoga kao onoga koji u dušama budi duboku želju za svetošću.« Usp. DV 65.“

12 Nedičko Ante ANČIĆ, *nav. dj.*, 256.

Biskupska sinoda (1987.) u 16. propoziciji izričito govori o kriterijima crkvenosti te svoje zaključke o temeljnim vrijednostima koje imaju resiti laička vjernička udruženja sažima u sljedećih sedam kriterija: ortodoksnost vjere, podložnost i suradnja s mjesnim pastirima Crkve i Svetim Ocem, priznavanje crkvenih zajednica bilo župnih bilo biskupijskih, izbjegavanje sporova i razvijanje skladna zajedništva s drugim karizmama, potreba duhovnog razlučivanja i strpljiva čekanja od strane pastira, jasno razlikovanje individualnog od skupnog djelovanja, pozornost na plodove svetosti, zajedništva i evangelizacije.

Dokument *Christifideles laici* br. 30 donosi pet temeljnih kriterija i sedam vrsta plodova koji potvrđuju istinitost, a istodobno su bitni za raspoznavanje bilo kojega udruženja vjernika laika u Crkvi:

1. davanje prvenstva pozivu svakog kršćanina na svetost, što se očituje u „plodovima koje Duh u vjernicima proizvodi“¹³ kao rast prema punini kršćanskog života i savršenoj ljubavi;¹⁴
2. odgovornost u ispovijedanju katoličke vjere, u prihvaćanju i razglašavanju istine o Kristu, o Crkvi i o čovjeku u poslušnosti crkvenom učiteljstvu, koje ju autentično tumači;
3. svjedočanstvo čvrstog i uvjerenog zajedništva, u sinovskoj odanosti papi, biskupu i „uzajamnom poštivanju svih oblika apostolata u Crkvi“;¹⁵
4. podudarnost i dioništvo u apostolskoj svrsi Crkve, a ona je „da ljudima naviješta evanđelje, da ih posvećuje i tako usmjeri njihovu kršćansku svijest da budu sposobni u različite zajednice i u različite ambijente unijeti duh evanđelja“;¹⁶
5. zalaganje u ljudskom društvu tako da ono u svjetlu društvenog nauka Crkve bude u službi cjelovita dostojanstva čovjeka.

13 Usp. LG, br. 39.

14 Usp. LG, br. 40.

15 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem. Dekretu o apostolatu laika* (21. XI. 1964.), br. 23, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. (dalje AA).

16 Usp. *Nav. dj.*, br. 23.

Navedenim kriterijima Ivan Pavao II. dodaje i sedam plodova koji prate život i djela određene skupine, postajući na taj način njihovom provjerom. Među tim plodovima, unutar široka i dobro sročena popisa, Papa navodi sljedeće: obnovljenu ljubav prema molitvi, kontemplaciji, liturgijskom i sakramentalnom životu; animiranje interesa za poziv u kršćanskom braku, svećeništvu i posvećenom životu; raspoloživost sudjelovanja u programima i aktivnostima Crkve, kako na nacionalnom tako i na međunarodnom planu; katehetsko zalaganje i pedagošku sposobnost formiranja kršćana; poticaj kršćanskoj prisutnosti u različitim prostorima društvenog života te u stvaranju i animiranju karitativne, kulturološke i duhovne djelatnosti; duh odricanja i evanđeoskog siromaštva u svrhu velikodušnije ljubavi prema svima; obraćenje na kršćanski život ili povratak u zajedništvo „udaljenih“ od krštenja.¹⁷

„Važan napredak u prevladavanju napetosti i bistrotenja crkvenoga statusa pokreta, spomenuta postsinodalna pobudnica *Christifideles laici – Vjernici laici* (1988.) pridonijela je postavljanju jasnih kriterija za uključivanje novih zajednica u život i strukture mjesnih Crkava. Stoga je posve razumljivo da se u sljedećoj enciklici *Redemptoris missio* (1990.) novim duhovnim gibanjima pristupa u duhu već rečenoga, ističući nekoliko bitnih elemenata s obzirom na njihovu važnost i zadaću kao i očekivanje da se uključe u ustroj mjesnih Crkava.¹⁸ Papa spominje „crkvene pokrete“ u kontekstu službi i poticaja kršćanskog života, uočava ih kao novost našega vremena u snažnom razvoju s izrazito misionarskim usmjerenjem, navodi potrebu da se ponizno uključe u život mjesnih Crkava i da ih biskupi i svećenici srdačno prigrle pa će tako biti 'pravi Božji dar za novu evangelizaciju i za misijsku djelatnost'.“¹⁹

17 Usp. Jakov MAMIĆ – Jesús CASTELLANO, Crkveni pokreti u svjetlu duhovnog razlučivanja, u: *Bogoslovska smotra*, 78 (2008.) 2, 416.

18 U navedenom tekstu autor citira dokument o potrebi misijskog djelovanja: IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio. Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe* (7. XII. 1990.), Zagreb, 1991., br. 72.

19 Nedičko Ante ANČIĆ, *nav. dj.*, 257.

3. Mjesna Crkva, župna zajednica i crkveni pokreti

„Ako su pokreti, karizme u Crkvi koje donose svježinu obnove, mogu se definirati »organima novosti Duha Svetoga« na službu Božjeg plana. Ali nemoguće je misliti da su darovi Božji u sebi suprotstavljeni ili su u međusobnoj napetosti, ili da su darovani od Duha Crkvi bez međusobnog odnosa jedinstva i komunije; ako su darovi djela Božja, oni su usmjereni na njegov plan, a on je jedinstvo u poslanju. To vrhunsko, teološko načelo ima svoje posljedice i zahtjeve konkretne naravi, a možemo ih izreći nekim porukama osvjetljujući njihov sadržaj.“²⁰ „Danas su se probudila stara suparništva u odnosu na pokrete, a čini se i između samih pokreta. Mnogi se ignoriraju; nerijetko se kritiziraju s ciljem da se pokaže vlastiti identitet i vlastita vrijednost, kao da postojanje drugih dovodi u pitanje vlastito postojanje. Suparništva i predrasude među pokretima doista moraju nestati, a odnos mora biti bratski i pozitivan. Potrebna je širina pogleda i velikodušno srce da bismo izišli iz vlastite ljuske te zamijetili i cijenili bogatstvo koje postoji u drugima, u međusobnom poštovanju i suradnji, u međusobnoj pomoći, pa čak i u bratskom ispravljanju i bratskom promicanju, kako i dolikuje onima koji drže vlastitu karizmu darom Božjim Crkvi te ne mogu ne vidjeti druge u istom svjetlu. Ne treba radikalizirati vlastito iskustvo kao da je jedino ili najbolje.“²¹

Župa i crkveni pokreti pred izazovom posvjetovljenja; „imperativi crkvenih pokreta“

Njemački teolog Karl Rahner u svoja dva eseja također govori o važnosti karizme u Crkvi.²² Prvi pod nazivom *Principi i imperativi* govori o tome da Crkva naviješta određena načela, a u većini slučajeva konkretnoj osobi i društvu ne daje imperATIVE kako se konkretno ponašati. U Crkvi je dakle prisutan mentalitet načela. Crkveni se pokreti, s druge strane, ne mogu zadovoljiti proklamacijom određenih načela nego se trebaju odvažiti na zastupanje određenih imperativa.

20 Jakov MAMIĆ – Jesús CASTELLANO, *nav. dj.*, 425.

21 Jakov MAMIĆ – Jesús CASTELLANO, *nav. dj.*, 425.

22 Usp. Karl RAHNER, *Das Dynamische in der Kirche*, Freiburg – Basel – Wien, 1958., 14-73.

Takvi crkveni pokreti znače spasonosne imperativne za Crkvu u određenim povijesnim okolnostima. Oni trebaju biti mjestima sazrijevanja imperativa za djelovanje kršćana u svijetu. U drugom eseju *Karizmatičko u Crkvi* Karl Rahner odbacuje suprotstavljanje hijerarhije i karizmi u smislu da je hijerarhija isključivo institucionalna i nekarizmatička. I hijerarhija je karizma. Ona je Božji dar Crkvi. Ipak, ona nije apsolutna i jedina. Neinstitucionalne karizme svjedoče o tome i time ukazuju na demokratsku dimenziju Crkve. Rahner govori da te karizme moraju računati na patnju i da trebaju izbjegavati opasnost od povlačenja u nekakav sektaški mentalitet u Crkvi. Crkveni pokreti imaju neka svoja temeljna svojstva. To su:²³

1. osobna karizma utemeljitelja;
2. laičko-klerička dimenzija;
3. oaze zajedništva u individualiziranom društvu;
4. Crkva u svijetu i svijet u Crkvi;
5. važnost liturgije i osobne molitve;
6. univerzalnost.

Iz toga slijedi da današnji crkveni pokreti imaju ulogu sličnu ulozi redovništva tijekom povijesti. Oni su apostolski pokreti i kao takvi univerzalni. Uza sve ove prednosti treba spomenuti i neke opasnosti crkvenih pokreta, a to su:

1. Bijeg u zajednicu zbog nesposobnosti suočavanja sa svijetom;
2. Elitizam. Kada su Crkva u malom, a ne u Crkvi. Zbog toga mnogi biskupi i župnici dovode u pitanje djelovanje crkvenih pokreta ili ga ni ne dopuštaju na svome području.
3. Laiciziranje redovništva. To je slično „monahiziranju laikata“ čime se ugrožava redovnički život koji je i dalje potreban i kao takav ostaje izazovom današnjem vjerniku.²⁴

23 Ivica RAGUŽ, Crkveni pokreti kao Crkva u pokretu: promišljanja o ekleziološkome identitetu crkvenih pokreta, u: *Bogoslovska smotra*, 78 (2008.) 2, 394.

24 *Usp. nav. dj.*, 402.

Poticajni učinci crkvenih pokreta u župnoj zajednici

Karizma se uvijek daje unutar institucije da joj pomogne u ostvarivanju ravnoteže koja je prirodjena njezinoj polarnosti. Crkvena institucija nije svediva na ministerijalno svećeništvo, njoj pripada i opće svećeništvo. „Pozivajući se na apsolutno prvenstvo Duha i relativizirajući njezinu vlast kako ne bi postala apsolutno autarkična, karizma oživljava instituciju, pomažući joj svladati u sebi pohotu natjecanja za svakom vrstom vlasti, što se u Crkvi gotovo uvijek pretvaralo u prednost hijerarhije nad laicima i, katkada, laika nad hijerarhijom.“²⁵

Karizma po svojoj naravi pretpostavlja postojanje institucije. Kao povlašten izraz prisutnosti i djelovanja Duha Svetoga, karizma ima ulogu izazvati instituciju na autentičnost i vitalnost koje joj omogućavaju da stvarno bude podrškom i izrazom ministerija Crkve.

Pastoralne poteškoće među crkvenim pokretima u župnoj zajednici

Kanon 305., govoreći o vjerničkim društvima, poseban naglasak stavlja na nadzor koji nad njima treba imati crkvena vlast: „Sva su vjernička društva podložna nadzoru mjerodavne crkvene vlasti, koja se ima brinuti da se u njima čuva cjelovitost vjere i ćudoređa i bdjeti da se u crkvenu stegu ne bi uvukle zloupotrebe; njoj stoga pripada dužnost i pravo da ih nadgleda prema odredbi prava i statuta; podložna su također upravljanju iste vlasti prema propisima kanona koji slijede.“

Takav stav ponekad kao da smeta današnjim pokretima, ali i pojedinim župnicima, jer je, u vrijeme individualizma i posvjetovljenja, prisutno razmišljanje da se nešto s čim se većina slaže ne treba dalje podvrgavati ničijem sudu. Upravo tada dolazi do razilaženja jer se mimoilazi crkvena hijerarhija kao institucija. Upravo zbog takvih problema dolazi i do nesporazuma određene molitvene zajednice sa župnikom ili biskupom područne Crkve. Kako bi se izbjegli ti nesporazumi, potrebno je odbaciti „kao neosnovana ona shvaćanja koja izvorište pokreta vide u suprotstavljanju: institucije

25 Miron SIKIRIĆ, *nav. dj.*, 292

– karizmi, kristologije – pneumatologiji ili hijerarhije – proroštvu“.²⁶ Tim riječima papa Benedikt XVI. zaključuje kako „takva tumačenja nemaju opravdanja nego su umjetna konstrukcija jer Crkva nije sazdana dijalektički već organski“.²⁷

Možemo postavljati pitanja poput sljedećega: Kako se duhovnost novih crkvenih pokreta, koji se uglavnom okupljaju u gradskim sredinama, odražava na psihu današnjeg čovjeka?

Današnji čovjek pod pritiskom individualizma u svijetu prvenstveno traži rješenje za svoje probleme. Kao najčešći problem javljaju se razne bolesti, fizičke i psihičke. Kod karizmatičkih pokreta čest je slučaj molitve za ozdravljenje, ali i kasniji psihološki efekt do kojega dolazi najčešće kod nepoučenih ljudi.

Kako bi župa i župnik prihvatili pokret, od strane lokalne Crkve, za koju se i dalje neprestano naučava da je njezina jezgra *župa*, treba doći inicijativa (ako već nije došla od strane pokreta, koji su možda prvi na teritoriju trebali reći tko su i što žele, a ne kao prvi korak odmah tražiti da ih se prizna što prije od strane samoga vrha crkvene hijerarhije) da se predstave »novi pokreti« i »nova gibanja« koji liječe u ime Crkve (seminari, terapije) i da dotični čuju pitanja, sumnje, osjećanja, konkretne prijedloge onih s kojima bi ovi, prema svemu onome što su papa i ostala hijerarhija Crkve dosad rekli, nužno morali surađivati.²⁸

„Svaka župa ima neprestano 'superviziju' i kontrolu od strane ordinarijata i ekonomata biskupije. Tko je npr. odgovoran za središte 'Tabor' u Samoboru, tko snosi odgovornost za hagioterapiju osim

26 Joseph RATZINGER, Pokreti u Crkvi i njihovo teološko mjesto, 100, u: Joseph RATZINGER, *U službi istine. Članci, predavanja, intervjui*, Tomislav Pervan (ur.), Mostar – Zagreb, 2002., 89-121, ovdje 115-116. Radi se o Ratzingerovu referatu održanom 27. svibnja 1998. u Rimu na Kongresu novih duhovnih zajednica u Crkvi. Među pokretima koji su se trajno odvojili Ratzinger spominje: montaniste, katare, valdenžane, husite i reformacijski pokret 16. st. napominjući da je krivnja za takav ishod na objema stranama. Tekst istoga referata s uvodom nadbiskupa Rylka, predsjednika Papinskog vijeća za laike, te još nekoliko priloga sadašnjega Pape, dostupan je u knjizi: BENE-DIKT XVI./Joseph Kardinal RATZINGER, *Kirchliche Bewegungen und neue Gemeinschaft en. Unterscheidungen und Kriterien*, München, 2007.

27 Nediljko Ante ANČIĆ, *nav. dj.*, 252, zabilješka 28: „Ratzinger spominje 'dječje bolesti' pokreta, sklonost prema isključivosti i jednostranosti te nesposobnost da se ukllope u život mjesnih Crkava jer su morale shvatiti da se radikalno nasljedovanje Krista ne poklapa posve sa stvarnim životom Crkve.“

28 Milan ŠPEHAR, Karizmatički seminari u svjetlu pluralizma u Crkvi, u: *Bogoslovska smotra*, 73 (2003.), 493.

njihovih utemeljitelja? S kim vođe ovih ustanova, u koje zalazi veći broj ljudi u našoj mjesnoj Crkvi, provode tzv. supervizije, osim ako ih ne provode sa svojim istomišljenicima? Tko vodi računa o tome koliko je ljudi tu tražilo pomoć, koliko ih ju je dobilo, a koliko ih se je osjećalo razočaranima ili još gore? Odgovornost za svakoga čovjeka ne bi nas smjela ovdje ostaviti indiferentnima niti odgovorne tako neodgovornima da slušaju samo jedan glas i da na takva mjesta nužno ne postave supervizore koji će u mjesnom biskupu imati osobu kojoj će odgovarati za svoj posao.

Prianjanje jednoj grupi ili pokretu ili odlaženje na seminar nosi sa sobom duhovnu, ali i psihološku potrebu koju treba uočiti. Treba stvarati svijest da nitko – ni pokret, ni grupa, ni pojedinac – ne posjeduje svu istinu ni sve karizme. Evandeosko služenje očituje se u suradnji i poslušnosti lokalnoj Crkvi kad se ona tiče izgradnje zajednice. Razlikujmo pritom poslušnost od poslušnosti. Valjda je svakome jasno da je teža poslušnost jednoga svećenika na župi od poslušnosti drugoga koji dobiva dozvolu putovati po svijetu i držati seminare.²⁹

4. Pastoralno-teološke smjernice za duhovni rast župe

Aktivnost župnika i evangelizacija župljana – „pravi“ crkveni pokret

Svako djelovanje u Crkvi, nadahnuto Božjom riječi i traženjem Božje volje, mogli bismo nazvati duhovnim pokretom. No je li to tako? Kako u današnjoj vrevi prepoznati baš glas Božji? Kako biti siguran da nas pohađa Božja ljubav i od nas traži određenu zauzetost, prihvaćanje neke patnje ili drugu žrtvu?

Odgovore na ta pitanja Crkva nam u prvom redu želi ponuditi preko svećenika na našim župama. Ako nedostaje povjerenja ili postoji neki drugi objektivan problem u komunikaciji, prepušteni smo svojim domišljanjima i traženjima. No uz neaktivna župnika često postoje neki drugi aktivisti koji naviještaju, evangeliziraju i nude rješenja za čovjekove egzistencijalne probleme. Ako naiđemo na takve, a jedan smo od mnogobrojnih tradicionalnih vjernika u Hrvatskoj,

²⁹ Isto, 495.

svidjet će nam se njihova poruka, njihova vjera u istoga i jednoga Boga, ali praksa koja iskače iz nama poznatih okvira ostat će pod upitnikom. Ta nova praksa novih crkvenih pokreta sigurno je potrebna današnjem vjerniku, ali provučena kroz institucije župe i župnika.

Ako potaknemo pitanje vrednovanja novih crkvenih pokreta – možemo ipak reći da su oni „pravi Božji dar ako se ponizno uključe u život mjesne Crkve, a biskupi i svećenici ih srdačno prihvate (Ivan Pavao II.) te da je nužna plodna razmjena između župa i pokreta (Benedikt XVI.), onda se nameću sljedeći zaključci: pastiri nisu dovoljno slijedili poziv i primjer papa kako bi uspostavili teološki dijalog s duhovnim zajednicama i pastoralno ih uključili u zadaće mjesne Crkve. Potrebni su nam biskupijski mentori za duhovne zajednice. Među teolozima je nedostatan recipirano stajalište učiteljstva o obnoviteljskim pokretima kao subitnoj dimenziji Crkve. Teologija se mora više posvetiti sustavnom proučavanju duhovnosti pokreta. U pastoralu se kruto drže župne zajednice kao samodostatnog teološkog i pastoralnog okvira koji vjerniku pruža sva sredstva spasenja u životu i poslanju Crkve. Trebalo bi prevladati takvo upitno stajalište i otvoriti se dodatnim pastoralnim elementima. Darovi Duha i obnoviteljski poticaji u našoj Crkvi ostaju dobrim dijelom neprepoznati pa se u jeku sekularnih izazova vjeri i nadalje borimo s okoštalošću župnih zajednica i devijantnim sklonostima laičkih udruga. Nije li konačno na objema stranama da pokažu više osjetljivosti i prozirnosti za poticaje Duha Božjega od kojega Crkva živi?“³⁰

Aktivni župnik naći će odgovor na svako vjernikovo pitanje, poželjet će molitvenu i obiteljsku zajednicu i na svojoj župi, a zatim takve i uključiti u liturgijska i karitativna događanja na župi. Takav pokret Duha ima snage pokrenuti cijele župne zajednice, oživjeti i osnažiti zajedništvo i ukloniti nedostatke pretkoncilske i tradicionalne vjere gdje se često sukobljava i savjest današnjih vjernika.

30 Nedičko Ante ANČIĆ, *Nav. dj.*, 268.

Afirmativni pristup umjesto negativnog pristupa molitvenim zajednicama

Premda se i nakon objave Apostolske pobudnice *Christifideles laici* pojavljuju djelomični pristupi tom pastoralu rada s laicima, ona je u potpunosti omogućila pozitivan ili afirmativan pristup. Isključena je, naime, mogućnost negativnog pristupa što, uz ostale, potvrđuje i dokument za pastoral braka i obitelji u Hrvatskoj od strane hrvatskih biskupa *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*.³¹

U skladu s prijašnjim poteškoćama, o eklezijalnosti crkvenih pokreta pred pokretima se nalazi „nova postaja“, a to je „crkvena zrelost“. To je izazov koji čeka jer Crkva od pokreta očekuje zrelost crkvenoga zajedništva i župnu zauzetost. U pobudnici *Christifideles laici* stoji da je »za primjereno sudjelovanje u crkvenom životu veoma potrebno da vjernici laici imaju jasno i točno poimanje posebne Crkve u njenoj iskonskoj povezanosti sa sveopćom Crkvom«. ³² Stoga su crkveni pokreti vrlo odgovorni u produbljivanju crkvenoga i župnoga zajedništva jer svojim uključenjem u župu ne gube svoje darove. Zapravo, postavlja se presudno pitanje: Mogu li se crkveni pokreti poistovjetiti sa župom kako bi pridonosili i produbili jedinstvo u različitosti? Koliko se na njih može računati, posebno kada se tiče vrlo osjetljiva pitanja pastoralna braka u župi?

Kako brak prerasta u obitelj, podliježe se određenoj unutarnjoj dinamici rasta. Rast i njegov ritam razvoja u mnogočemu ovise o općeljudskom i općevjerničkom zbivanju. Načelo razvoja i rasta poštuje sve te silnice rasta i njegove etape te je opravdano govoriti o predbračnoj fazi zaljubljenosti, o prvoj fazi bračne ljubavi, o roditeljstvu s malim djetetom, o roditeljstvu s adolescentnim djetetom te drugoj i trećoj fazi bračne ljubavi. Sve te etape rasta uvjetuju i promjene u pastoralu braka i obitelji. ³³ Baš kao i u obiteljskom rastu i sazrijevanju, pokreti donose, ali i sami trebaju rast i sazrijevanje.

31 HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.

32 IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* (30. XII. 1988.), Zagreb, 1990., br. 25 (dalje CL).

33 Usp. Josip BALOBAN, *Hrvatska kršćanska obitelj na pragu XXI. stoljeća*, Glas Koncila, Zagreb, 1990., 153 - 154.

Načelo postupnosti povezano je s prethodnim načelom razvoja i rasta braka i obitelji. To je načelo vrlo zahtjevno i traži da pastoral budno prati čovjeka u odgoju od samog rođenja. Načelo znači integraciju svih etapa rasta i postavlja zahtjev usuglašena pastoralnog rada koji odgovara pojedinim etapama.³⁴ Tako se ispravljaju pogreške u povijesti pastorala braka i obitelji u Hrvatskoj, kada je taj pastoral bio usmjeren samo na neke etape u čovjekovu rastu. Cjelovitost u pristupu čovjeku prepoznali su neki crkveni pokreti i kao takvi bolje zahvaćaju današnjeg čovjeka i bliži su mu od, često suhoparnog, tradicionalnog modela u župi.

U Crkvi se posljednjih desetljeća 20. st. ističe da je «brak put Crkve»,³⁵ a i sam je «čovjek put Crkve».³⁶ Načelo univerzalnosti ima pred očima da su brak i obitelj zajedničko dobro cijeloga čovječanstva, stoga se promicanjem temeljnih općeljudskih i vjerničkih vrednota obogaćuje cjelokupno čovječanstvo i na ispravan način gradi njegova budućnost.

Brak i obitelj «zajedništvo su osoba»,³⁷ stoga su odsjaj zajedništva božanskih osoba u Presvetom Trojstvu koje se očituje u ljubavi i komunikaciji među njima. Tako je Presveto Trojstvo arhetip svake obitelji koji je na poseban način ostvaren u Svetoj obitelji Isusa, Marije i Josipa jer je njoj pripadao Isus Krist, Sin Božji. Kako je Sveta obitelj uzor svakoj ljudskoj obitelji, svaka je ljudska obitelj nov subjekt i izražava želju čovjeka za međusobnom ljubavlju i komplementarnošću. Stoga na župi valja svakoj obitelji pristupati s poštovanjem.

Obitelj valja promatrati kao nov subjekt i kao jedinstvenu i neponovljivu stvarnost. Crkva danas ističe načelo eklezijalnosti do te mjere da poziva bračne drugove i obitelji da budu zajednice koje prenose Kristovu ljubav i postaju zajednicama koje spašavaju jer su na to pozvani i osposobljeni svojim mjestom u Crkvi.³⁸ Bračni savez

34 Usp. *nav. dj.*, 153-154.

35 Usp. IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima pape IVANA PAVLA II.*, IKA, Zagreb, 1994. br. 2.

36 Usp. PAPA IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis. Otkupitelj čovjeka*, Dokumenti 56, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., br. 14.

37 Usp. IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima pape IVANA PAVLA II.*, br. 3.

38 Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio, Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Dokumenti 64, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981., br. 49.

između muža i žene čini transparentnim Očevu ljubav i vjernost prema čovjeku i prihvaćanje čovjeka, a istodobno ukazuje na Kristov savez s Crkvom.

Uz to načelo eklezijalnosti, u crkvenim pokretima također valja uočavati nastojanje oko obitelji i time potaknuti crkvenost samih pokreta.

Zaključak

Prije Drugog vatikanskog sabora većina vjernika živjela je svoju vjeru u župnim zajednicama. Nakon Koncila pojavljuju se karizmatске i molitvene zajednice. One su od početka velik dar Crkvi. Ipak, njihova prisutnost donosi određene poteškoće i pitanja. Ne razgrađuju li one lokalnu Crkvu i župnu zajednicu?

Duh Sveti ne djeluje u Crkvi samo sakramentima i hijerarhijom već i posebnim milostima, to jest karizmama. Bez karizmi Crkva bi se manje obnavljala i izgrađivala. Dokument *Apostolicam actualitatem* u broju 3 kaže: „Za provedbu toga apostolata, Duh Sveti – koji služenjem i sakramentima posvećuje Božji narod – daje vjernicima još i posebne darove (usp. 1 Kor 12,7) [...] na izgradnju čitavoga Tijela u ljubavi (usp. Ef 4,16). Iz primitka tih milosnih darova, pa i onih jednostavnijih, za svakoga vjernika proizlazi pravo i dužnost da se u Crkvi i u svijetu njima služi na dobro ljudi i za izgradnju Crkve, u slobodi Duha Svetoga koji 'puše gdje god hoće' (Iv 3,8) te istodobno u zajedništvu s braćom u Kristu, prije svega sa svojim pastirima; njima je dužnost da donose sud o pravoj naravi milosnih darova i o njihovoj urednoj uporabi, ali ne tako da Duha trnu, nego da sve provjere, a što je dobro zadrže (usp. 1 Sol 5,12; 19,21).«

Koncil ovdje promišlja značenje karizme u kontekstu laičkog apostolata. Karizme ne mogu biti u suprotnosti s hijerarhijom jer ona ima ulogu prosuđivanja njihove istinitosti i ispravne uporabe. Obitelji kao temeljne zajednice društva i na župi zahtijevaju poseban pristup pa se tim zauzetijim odnosom može očekivati i postizanje živosti zajednice. Posebno tu mislim na zauzetost prilikom slavljenja sakramenata. Crkveni su pokreti jedan od mogućih oblika kojima obiteljske i druge zajednice na župi mogu postići veću angažiranost,

ali se ona ne isrppljuje samo u njima. Iznad njih stoji župa kao obitelj. Župa ne mora imati ni jednu karizmatsku zajednicu, ali svaka bi morala imati molitvenu zajednicu koja pokreće i moli za svoju cijelu obitelj – župu. Upravo molitvene zajednice trebaju biti svim karizmatskim zajednicama primjer kako djelovati unutar same župe.

THE PARISH AND THE CARISMATIC MOVEMENT: RELATIONSHIP, COLLABORATION AND PARTING

Summary

A parish has a theological and a juridical foundation, and no other community can replace it. Nevertheless, every laical community and effort are very welcome in the parish, in order to revive it. There is, and there (always) will be a certain tension between the parish and the charismatic community. The first and the basic charismatic community is the parish. From the time of the 2nd Vatican council, the parish is not considered a “office” but a living community, in whose life everyone should equally participate marking it with his/her own contribution. A special care is reserved for the families. They cannot be excluded from the parish family, and they should serve to the parish as a “model” for the family life of the parish. Here the charismatic movements could offer so much. Further, it should not be forgotten that every prayer group in a parish (every parish can and should have one), is a charismatic community in the true meaning of the word.

Key words: charisma, charismatic community, parish, prayer group, family.